

4. Кокун О. М. Опитувальник професійного самоздійснення / О. М. Кокун // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 7. – С. 35–39.

5. Кокун О. М. Професійне самоздійснення особистості: зміст феномену та можливості його дослідження / О. М. Кокун // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 24–25 квіт. 2014 р.) / М-во освіти і науки України, Хмельниц. нац. ун-т, Каф. прат. психології та педагогіки. – Хмельницький, 2014. – С. 23–25.

Одержано 22.02.2016

В статье рассмотрены теоретические аспекты проблемы профессионального самоосуществления. Отмечена необходимость изучения психологического содержания данного феномена. Обсуждается вопрос изучения профессионального самоосуществления в будущих правоохранителей, в частности сотрудников патрульной полиции Украины. Приведены результаты эмпирического исследования, а также определены перспективы дальнейшего практического применения полученных результатов.

Ключевые слова: *патрульная полиция, профессиональное самоосуществление, правоохранители.*

The article deals with the theoretical aspects of the problem of professional self-realization. The necessity of studying the psychological content of the phenomenon is noted. Discussed the question the study of professional self-realization of the future officers of law enforcement, in particular, employees of patrol police of Ukraine. There were presented the results of empirical study and identified the prospects for further practical application of the results.

Keywords: *patrol police, professional fulfillment, policeman.*

УДК 159.9

Світлана Миколаївна ПОТАПОВА,

старший лаборант кафедри інформаційної безпеки,
аспірант кафедри соціології та психології факультету № 6 (права та масових комунікацій)
Харківського національного університету внутрішніх справ

САМОРЕГУЛЯЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Професійна діяльність працівника ОВС потребує як здатності утримувати свою працездатність на високому рівні (витривалості), так і швидкості реагування. Саме це визначає необхідність застосування прийомів саморегуляції психічних станів, що порушують надійність діяльності.

Ключові слова: *надійність професійної діяльності, саморегуляція, психічний стан.*

Аналіз сучасної дійсності свідчить про те, що проблема активізації внутрішніх резервів людини, зокрема, її потенційних особистісно-психологічних можливостей є актуальною. До цієї проблеми відноситься проблема саморегуляції особистості працівника ОВС, його психічних станів, поведінки та професійної діяльності, в зв'язку з необхідністю забезпечення якісної професійної діяльності фахівців, які працюють в умовах різного рівня складності і напруженості.

В основу дослідження покладено наступне припущення: формування адекватної системи саморегуляції та її дієвості можливе за умови усвідомлення структурних складових системи саморегуляції та їх тренуванню.

Особистість працівника правоохоронного підрозділу має винятково велике значення для професійної діяльності, адже саме його індивідуально-психологічні властивості визначатимуть, як будуть вирішені ті задачі, що поставатимуть перед ним,

чи виявить він себе відповідальним, ініціативним, самостійним працівником, чи зможе вийти із складних та нештатних ситуацій, чи всіх зусиль докладатиме для успіху. Специфіка праці, що здійснювалась в надзвичайних умовах приводить до виникнення у працівників негативних змін в психіці особистості. Вони можуть трансформуватися в посттравматичні стресові розлади, глибина і частота прояву яких залежить від рівня стресогенності, тривалості і масштабів надзвичайної ситуації та від індивідуально-психологічних особливостей сприйняття її учасниками тих подій. Необхідно проводити психологічну корекцію посттравматичних стресових розладів та забезпечити заходи з їх профілактики [1–5].

Психодіагностичні оцінки вищевказаних станів та особливостей можуть використовуватися: для урахування та корекції станів різної тривалості, в процесі профорієнтації, відбору до конкретного виду праці і індивідуалізації професійної діяльності. Індивідуалізація припускає розробку варіантів індивідуального стилю діяльності, що визначаються, в основному, індивідуально-зручним характером розподілу фізичного та інтелектуального навантаження. Відповідно до вищевказаного, мета дослідження передбачала відбір найбільш оперативних методик та інформативних показників оцінки станів та якостей особистості, що відносяться до різних рівнів

У дослідженнях Г. С. Никифорова було показано, що основними показниками надійності практично будь-якої професійної діяльності є: самоконтроль, професійна відповідальність, почуття обов'язку, дисциплінованість, самооцінка, воля та самовладання [2].

Ми припустили, що успішність діяльності працівника зростає, якщо в процесі професійного становлення забезпечити можливість підвищення рівня саморегуляції, особливості розвитку якої зумовлюють міру включення особистості у професійну діяльність, її самостійність, ініціативність, відповідальність, цілеспрямованість, прагнення до досягнення успіху.

Теоретичний аналіз науково-психологічної літератури з проблем особистісного та професійного розвитку, сутності поняття «саморегуляція», ролі її в успішній діяльності працівників показав, що у сучасній психології широко представлені концепції, які розглядають особистісний і професійний розвиток як єдиний цілісний процес, і що велика кількість науковців визначають особистість головним фактором професійного становлення. Саме особистість із її характерними рисами, власною активністю, якісними змінами у процесі розвитку впливає на успішність професіогенезу.

У науковій психології використовуються різні поняття для характеристики самоактивності особистості: саморегуляція, самоуправління, самоорганізація, самоменеджмент. Їх зіставний аналіз засвідчив право вживати терміни «саморегуляція» та «самоуправління» як синоніми. Саморегуляція визначається як переважно усвідомлене, цілеспрямоване планування, побудова та перетворення суб'єктом власних дій і вчинків стратегії життєдіяльності загалом відповідно до актуальних потреб, мотивів, особистісне значущих цілей, спрямованості. Саморегуляція презентує міру власної активності особистості і забезпечує можливість її реалізації, враховуючи актуальні й потенційні можливості людини не лише в організації та перетворенні оточення, але й в організації та управлінні власними діями і поведінкою.

Розглядаючи й вивчаючи процеси саморегуляції психічного стану, ми думаємо, що багатьом змінам у собі людина зобов'язана активному спілкуванню із самим собою. Людина на відміну від інших у процесі самопізнання й саморегуляції може свідомо стати об'єктом власного пізнання й саморегуляції. Потрапляючи в певні умови й виконуючи конкретну діяльність, людина не завжди може їх змінити, але, перебуваючи в певних некомфортні або важких для себе станах, людина може змінити самого себе, свій стан.

Пропонований системно-діяльнісний підхід до вивчення саморегуляції стану сполучає принципи системного підходу й аналіз складових структури діяльності. Рівні саморегуляції стану визначаються нами по їхньому відношенню до таких характеристик активності, як довільність – мимовільність, усвідомлювання – неусвідомлювання, цілеспрямованість. Усього було виділено чотири рівня саморегуляції, для кожного з яких визначені провідний компонент структури саморегуляції й способи саморегуляції, віднесені нами до того або іншого компоненту психологічної системи діяльності. На мимовільному й неусвідомлюваному рівні саморегуляції стану ведучим є активаційний компонент, за який відповідальні механізми неспецифічної активації. Способи саморегуляції, які суб'єкт використовує на цьому рівні саморегуляції, можна віднести до окремих операцій. На наступному, уже довільному, але ще неусвідомлюваному рівні саморегуляції стану домінує активаційно-емоційний компонент, а способи саморегуляції, які застосовує суб'єкт, можна визначити як дії. На більш високому рівні саморегуляції, довільному й усвідомлюваному, переважає когнітивний компонент, а кожний зі способів саморегуляції являє собою складну функціональну систему, наприклад, вольова саморегуляція, аутотренінг, йога й ін. На вищому – усвідомлюваному й цілеспрямованому рівні домінує когнітивно-комунікативний компонент, а кожний зі способів являє собою цілісну діяльність із усіма її основними «утворюючими».

Таке уявлення на саморегуляцію стану у вигляді специфічної діяльності (суб'єктно-суб'єктної), припускає, що в поведінці людини відбувається постійна взаємодія психологічних систем професійної або будь-якої іншої діяльності з діяльністю по саморегуляції стану.

Ми розглядаємо саморегуляцію як складне системне явище, котре включає змістовий, процесуальний компоненти та самооцінку і самоконтроль особистості. Змістовий аспект саморегуляції відображає джерела активності особистості, спонукальні психологічні сили, які актуалізують її, надають їй певного напрямку та зумовлюють саме такі дії, незалежно від зовнішніх умов і факторів. Процесуальний аспект саморегуляції визначає якісно різні, але однакові за рівнем досягнень варіанти регуляції працівником поведінки та діяльності. До стильових особливостей саморегуляції належать індивідуально-типові властивості регуляторних процесів, що реалізують основні складові системи саморегуляції (планування, моделювання, програмування, оцінка результатів), а також регуляційно-особистісні чи інструментальні властивості – самостійність та гнучкість. Самооцінка визначає емоційні та мотиваційні стани, впливає на вибір власних цілей, зумовлює характер оцінки та відношення особистості до досягнутих нею результатів. Доведено, що саме самооцінка впливає на здатність упоратися зі специфічними ситуаціями, на зусилля, які особистість повинна докласти для подолання перешкод та невдач, на наполегливість, із якою вона буде вирішувати певну життєву чи професійну задачу. Серед цих властивостей було встановлено визначальну роль здатності працівника організувати та впорядковувати власну діяльність, що забезпечується особливостями саморегуляції. Окремі якості самі по собі не можуть гарантувати високу успішність в професійній діяльності. Значних результатів можна досягти лише за умови ефективної саморегуляції, котра є інтегративним механізмом діяльності. Саме тому усталеність власної діяльності працівника, його саморегуляція займає чільне місце серед чинників, які зумовлюють успішність виконання професійних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу органів внутрішніх справ України : наук.-практ. посіб. / О. М. Бандурка, В. С. Венедиктов, О. В. Тімченко, В. Є. Христенко. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2005. – 319 с.
2. Никифоров Г. С. Надежность профессиональной деятельности / Г. С. Никифоров. – СПб. : С.-Петербург. ун-т, 1996. – 176 с.

3. Пейсахов Н. М. Саморегуляция и типологические свойства нервной системы / Н. М. Пейсахов. – Казань : Казан. гос. ун-т, 1974. – 253 с.

4. Польшин О. К. Основы психологии саморегуляции : [навч. посіб. для студентів гуманіт. профілю ВНЗ] / О. К. Польшин. – Краматорськ : Краматорськ. екон.-гуманіт. ін-т, 2005. – 352 с.

5. Тімченко О. В. Синдром посттравматичних стресових порушень: концептуалізація, діагностика, корекція та прогнозування : монографія / О. В. Тімченко. – Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. – 268 с.

Одержано 29.02.2016

Профессиональная деятельность работника ОВД требует, как способности поддерживать свою работоспособность на высоком уровне (выносливость), так и скорости реагирования. Именно это определяет необходимость применения приемов саморегуляции психических состояний, которые нарушают надежность деятельности.

Ключевые слова: надежность профессиональной деятельности, саморегуляция, психическое состояние.

Professional work of the worker of the organs of internal affairs needs both the skills to hold the self hard working at the high level and speed of the reaction. Especially such factors determine necessity of getting of the self regulation of the psychical stations, which disturb the firmness of the work.

Keywords: firmness of the work, self regulation, psychical station.

УДК 159:343.71(09)

Олена Анатолівна СВИРИДЕНКО,

ад'юнкт кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОЛОДІЖНОГО ВІКУ

Тези присвячені аналізу психологічних засад періодизації вікових меж молодіжного віку у кримінальному законодавстві. Здійснене порівняння підходів визначення вікових меж молоді у кримінальному праві України та інших країн світу. Розкривається психологічний зміст вікових особливостей становлення правової свідомості особистості у молодіжному віці.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, періодизація віку, молодіжний вік, пом'якшуючі обставини, правосвідомість.

На основі компаративіського аналізу кримінальних законодавств країн світу можна виявити певні закономірності вікових меж кримінальної відповідальності суб'єктів злочину:

1. В певних кримінальних законодавствах (як, наприклад у Японії чи Кореї) визначається лише єдина вікова межа, до якої кримінальна відповідальність не настає через вікову неосудність, а після настання якої особа несе повну відповідальність.

2. В другій групі кримінальних законодавств (як, наприклад, в Україні, Норвегії, Ізраїлі тощо) визначається певний віковий коридор між двома межами, нижче яких особа не несе відповідальності, а вище – несе повну відповідальність. У віковому ж проміжку між зазначеними межами особа може бути притягнута до відповідальності лише за злочини, які несуть суттєву суспільну небезпеку.

3. У третій групі іноземних законодавств (як, наприклад, у Швеції, Швейцарії, Росії, Іспанії, Македонії, Словенії, Іспанії, Польщі, Німеччини, Голландії, Австрії